

سال جدید و برنامه‌های آتی

دکتر عباس جعفری^۱

یک سال، دوره‌ی زمانی است که گذران آن به نحو مطلوب و برای رسیدن به اهداف از پیش تعیین شده، نیازمند برنامه‌ریزی است. مهم‌ترین و کلیدی‌ترین سند برای رشد است که نقش مهمی در پیشگیری از اشتباه‌ها و تشخیص فرصت‌ها بازی می‌کند. دادرسی عمومی و انقلاب تهران نیز به عنوان بخشی از قوه قضاییه با عنایت به وظایف از پیش تعیین شده، در سال جاری رئوس برنامه‌های خود را بر امور زیر متمرکز نموده است.

الف) تشدید مبارزه با فساد اقتصادی

مقام معظم رهبری سال جدید را «سال جهاد اقتصادی» نام‌گذاری کرده‌اند. این نام‌گذاری را می‌توان با نام‌گذاری دو سالی که گذشت، به سال اصلاح الگوی مصرف (۱۳۸۸) و همت و تلاش مضاعف (۱۳۸۹) مرتبط دانست؛ مسائل اقتصادی، بخشی از واقعیات زندگی اجتماعی ملت‌ها است. اجرای طرح هدفمندی یارانه‌ها،

۱. دادستان عمومی و انقلاب تهران

اعمال تحریم‌های اقتصادی، حوادث خاورمیانه و بیداری اسلامی و مشکلات اقتصادی کشور، اقتضا می‌نماید تا در سال جدید به نحوی برنامه‌ریزی شود که فشارهای آمریکا و غرب در جنبه‌های مختلف خنثی گردد. یکی از وجوه بارز جهاد اقتصادی، مبارزه با فساد اقتصادی است. در اردیبهشت ماه سال جاری، سالگرد فرمان مقام معظم رهبری در این زمینه، فرصت مناسب و مغتنمی برای دستگاه‌ها و نهادها به ویژه قوه قضاییه است که مبارزه با فساد کلان اقتصادی را در ابعاد اقدامات پیشگیرانه و مقابله‌ای تشدید کنند. تحقق عدالت اجتماعی در گرو مبارزه‌ی بی‌امان و بدون تبعیض با وجوه و چهره‌های فساد کلان است. در این مبارزه باید با مفسدین اقتصادی به عنوان مجرمان حرفه‌ای برخورد شود. تسریع در رسیدگی به این جرایم و اجرای احکام دادگاه‌ها در این رابطه، در کنار اطلاع‌رسانی به هنگام و همگانی می‌تواند بسترهای مبارزه را برای آینده هموار کند. نکته‌ی قابل توجه در این خصوص، نقش دستگاه‌های دولتی و مسؤولان اجرایی است که می‌توانند با اتخاذ تصمیمات مناسب، به کارگیری اقدامات پیشگیرانه و اعمال نظارت کافی، از وقوع این‌گونه جرایم در دستگاه‌های دولتی و نظایر آن جلوگیری نمایند. نقش دستگاه قضایی نیز در این رابطه باید پررنگ‌تر از گذشته جلوه‌گر شود. مبارزه‌ی بی‌امان، قاطع، عادلانه و بدون تبعیض، تنها راهی است که ما را به سر منزل مقصود می‌رساند.

ب) نظارت بر زندان‌ها و زندانیان

اجرای سیاست کیفی سخت‌گیرانه در مبارزه با جرایم، مستلزم پیش‌بینی ساختارهای لازم در پلیس، مراجع قضایی، زندان‌ها، رسانه‌ها و اطلاع‌رسانی هدفمند است. در دوره‌ی مدیریت آیت‌الله شاهرودی، با تاکید بر حبس‌زدایی، تلاش همه‌ی مسؤولان قوه‌ی قضاییه، بر کاهش جمعیت کیفری زندان‌ها استوار بود و برای تحقق این هدف، اعطای مرخصی به زندانیان و محکومان دادگاه‌ها به ویژه در امور مالی و جرایم غیرعمد، عفو محکومان، استفاده از آزادی مشروط و تعلیق تعقیب در دادگاه‌ها، اجرای حبس به صورت رأی باز و برخی اقدامات دیگر مورد توجه قرار گرفت. در دوره‌ی مدیریت آیت‌الله لاریجانی با نقد این سیاست و تاکید بر لزوم کارآمدی اجرای مجازات‌ها، از سیاست جنایی سخت‌گیرانه حمایت شد و به موجب آن آیین‌نامه‌ی

سازمان زندان‌ها اصلاح گردید؛ مرخصی‌ها محدود شد؛ عفو محکومان با هدفمندی بیشتری مورد توجه قرار گرفت؛ مبارزه با مجرمان حرفه‌ای، اشرار، محاربین و سارقین مسلح تشدید شد. نتیجه‌ی این اقدامات، افزایش جمعیت کیفری زندان‌ها تا پنجاه درصد بود که به لحاظ عدم افزایش فضای زندان‌ها، اداره‌ی این مراکز با توجه به عدم تکافوی بودجه‌های مصوب و فقدان فضای کافی، مشکلاتی را ایجاد کرده است. لذا باید همزمان با اجرای این سیاست، فضای اداری زندان‌ها افزایش یابد؛ اردوگاه‌های نگهداری متهمان مواد مخدر ایجاد شود؛ طبقه‌بندی محکومان و متهمان اجرا گردد و مهم‌تر از آن، به لحاظ افزایش تعداد جمعیت کیفری زندان، اقتضاء دارد که دادستان‌ها در سراسر کشور نظارت خود را بر زندان‌ها افزایش دهند.

دادستانی تهران در سال جدید در نظر دارد با اقدامات آتی، نظارت خود را بر اجرای مجازات حبس به شرح زیر افزایش دهد.

۱- معاونان و سرپرستان نواحی دادرسی تهران مکلف هستند در پایان هر ماه آمار زندانیان خود را کنترل کرده و بازدیدهای نوبه‌ای را از زندان‌ها و متهمان ناحیه‌ی تحت سرپرستی خود در دستور کار قرار دهند.

۲- معاونت نظارت بر زندان‌ها شامل سه بخش عمومی، مواد مخدر و زنان خواهد بود. در حوزه‌ی زنان، احدی از معاونان دادستان، این نظارت را بر عهده دارد. نظارت بر حوزه‌ی زندانیان مواد مخدر و عمومی کماکان به عهده‌ی معاونت نظارت بر زندان‌ها خواهد بود. اما این امر نافی نظارت ریاست دادرسی مواد مخدر در مورد متهمان و محکومین مواد مخدر نخواهد بود.

۳- معاونت نظارت بر زندان‌ها وظیفه دارد مشکلات زندانیان را پیگیری و مراتب را به معاونین و سرپرستان نواحی انعکاس دهد و موارد خاص مربوط به شهرستان‌ها را نیز به دادستان تهران اعلام کند.

۴- بازدید هیأت‌های اعزامی دادستانی به زندان‌های تهران در اسفندماه سال گذشته نشان داد تعدادی از متهمان بلا تکلیف بوده و آزادی آن‌ها با معرفی کفیل یا تودیع وثیقه امکان‌پذیر است. هم‌چنین عدم به کارگیری تمهیدات لازم در اعزام برخی از زندانیان به مراجع قضایی، عدم اجرای حکم شلاق توسط مأموران زندان، مشکلات ناشی از بیماری‌های زندانیان و ضرورت اعزام آن‌ها به خارج از زندان برای

معالجه و نظایر آن نشان داد که ضرورت دارد نقش نظارتی دادستان‌ها بر زندان‌ها افزایش یابد و مسؤولین زندان‌ها نیز موظف هستند کلیه مشکلات مربوط به متهمان و محکومین از جمله فوت زندانیان، اعزام به بیمارستان‌ها و موارد مشابه را در اسرع وقت به اطلاع دادستان برسانند تا امکان پی‌گیری فراهم شود. به سازمان زندان‌ها توصیه می‌شود با توسعه‌ی همکاری با دادستان‌ها، زمینه و بستر نظارت بیشتر بر زندان‌ها را فراهم سازد.

ج) مدیریت پرونده‌های مهم

در سال گذشته چند پرونده‌ی مهم، افکار عمومی را تحت تاثیر قرار داد. البته از نقش رسانه‌ها در انعکاس و هیجانی کردن این پرونده‌ها نباید غافل بود. جنایت سعادت‌آباد و محاکمه‌ی عقرب سیاه، دو رخدادی بودند که از جنبه‌های مختلف جرم‌شناسی و جامعه‌شناسی قابل بررسی است. در حادثه‌ی اول، در منظر مردم و چند مأمور انتظامی، فردی مرتکب جنایت می‌شود. انعکاس این واقعه در اینترنت و دامن زدن به هیجان رسانه‌ای آن موجب شد نقش نیروی انتظامی در حادثه زیر سوال برود. مجلس شورای اسلامی و دیگر نهادهای نظارتی وارد میدان شدند. اخبار و گزارش‌های متعددی در این رابطه از صدا و سیما و رسانه‌ها پخش گردید. اقدام قوه‌ی قضاییه در رسیدگی سریع به پرونده و اجرای حکم در حداقل زمان ممکن، موجب تسکین آلام مردمی شد که با تأثر از واقعه‌ی فوق، در انتظار اقدامات به موقع و جدی قوه قضاییه بودند. در پرونده‌ی موسوم به عقرب سیاه، تبرئه فردی که ده‌ها زن را فریب داده و با کشاندن آن‌ها به مناطق خلوت به برخی از آن‌ها تجاوز کرده بود، موجب بهت و حیرت همگان گردید. دخالت رییس محترم قوه و پی‌گیری پرونده از مجاری قانونی، موجب شد مردم امیدوار شوند که در قوه‌ی قضاییه دغدغه‌ی عدالت وجود دارد.

این دو حادثه نشان داد که پی‌گیری و مدیریت بر پرونده‌ها، می‌تواند مسیر آن‌ها را تغییر دهد. پرونده‌ی اول، با مدیریت کامل به نتیجه‌ی مطلوب رسید و پرونده‌ی دوم در بی‌مدیریتی کامل، سرنوشتی ابهام‌آمیز پیدا کرد. حملات به قوه‌ی قضاییه و جریحه‌دار شدن افکار عمومی، زمینه‌ی ورود رییس قوه‌ی قضاییه به منظور پی‌گیری قضایی را فراهم ساخت؛ کاری که باید توسط مدیران میانی قوه‌ی قضاییه

صورت می‌گرفت. در این رابطه هم‌چنین می‌توان به سرقت مجسمه‌های تهران از جمله سرقت «نماد نهم دی» اشاره کرد که به رغم پی‌گیری رسانه‌ها، نتیجه‌ای حاصل نشده است. البته در پرونده‌ی اخیر دادستانی به نتایجی دست یافته است که در صورت قطعیت، نتیجه اعلام خواهد شد.

د) حوزه‌ی فرهنگی

از تحولات اخیر، کاهش نظارت بر انتشار برخی نشریات زرد، حریم‌شکنی آنان در استفاده از عکس افراد بدون ملاحظات شرعی یا عکس‌هایی که ترویج نهادهای غربی را به دنبال دارد، از جمله خطرها و تهدیدهای جدید در حوزه‌ی فرهنگی کشور است. بزرگ‌نمایی جشن‌های نوروز، برگزاری کنسرت‌های موسیقی با حواشی خاص، اجرای تئاترهای با مضامین خلاف شرع و عفت عمومی، حمایت از برخی چهره‌های هنری در جشنواره‌های فیلم، نشان از جریانی دارد که به خود اجازه می‌دهد به آرمان‌ها و ارزش‌های دینی مردم اهانت یا بی‌توجهی کند. رشد قارچ‌گونه‌ی برخی سایت‌های خبری در درج مطالب موهن و اختلاف‌برانگیز و توهین به مسؤولین حکایت از آن دارد که افرادی با تمسک به این روش‌ها، درصدد احیای جریان ضد فرهنگی هستند. به نظر می‌رسد با فرا رسیدن دوره‌ی انتخابات مجلس شورای اسلامی و ریاست جمهوری، این جریانات فعال‌تر شوند. ضرورت دارد دستگاه‌های نظارتی و فرهنگی به وظایف ذاتی خود عمل کنند. اعتراض مراجع و علما به وضعیت حجاب، گلایه‌ی مردم از هنجارشکنی برخی افراد در جامعه و افزایش آسیب‌های اجتماعی، همگی حکایت از آن دارد که در صورت تساهل و غفلت، وضعیت فرهنگی کشور نامطلوب‌تر می‌شود. در حوزه‌ی دینی، «انتشار سی‌دی ظهور نزدیک است» که اعتراض برخی مراجع و علما را به دنبال داشت و انتشار کتب متضمن هتک ارزش‌های اسلامی، حاکی از کاهش حساسیت‌ها در حوزه‌ی فرهنگ است.

دادستانی تهران، با تاسیس دادرسی فرهنگ و رسانه، سیاست خود مبنی بر مبارزه با جرایم علیه فرهنگ را دنبال خواهد کرد، اما نباید از نقش ذاتی دستگاه‌ها و سازمان‌های فرهنگی غافل بود؛ زیرا تجربه نشان داده است که اقدامات پیشگیرانه از مقابله، موثرتر است.

هـ) مهار بزهکاری

یکی از سیاست‌های مهم دولت، تدوین و اجرای سیاست‌هایی است که با اجرای آن آمار جرایم کاهش یابد. در سال گذشته با اتخاذ سیاست کیفی سخت‌گیرانه در قبال جرایم مهم و سازمان‌یافته، آمار برخی جرایم کاهش یافت، اما این کاهش در سطح کشور از یک شاخص متعادل برخوردار نیست. اقدامات دستگاه‌های دولتی و اجرایی، پلیس و مراجع قضایی به ویژه دادستانی‌ها باید به نحوی باشد که در کنار اقدامات پیشگیرانه، مهار جرایم مهم مورد توجه مدیران و مسؤولین نهادهای کشور باشد. فقدان یک مرکز آمارگیری به روز و دقیق در قوه‌ی قضاییه موجب شده است هر نهاد و دستگاهی بر طبق برآوردهای خود اظهار نظر کند. برای کاهش یا افزایش نرخ جرایم باید از شاخص‌های علمی و معتبر استفاده شود و قوه‌ی قضاییه با اخذ آمار از نهادها و دستگاه‌ها، برنامه‌ها و سیاست‌های مشخص برای مبارزه با جرایم را تدوین و ابلاغ نماید. این امر می‌تواند به عنوان یک دستور جلسه مسؤولان قوه‌ی قضاییه قرار گیرد تا با بررسی وضعیت استان‌ها مشخص شود کدام استان در اجرای برنامه‌ها موفق بوده و امکان استفاده از تجارب مدیران موفق برای سایرین فراهم شود. اظهارات مکرر ریاست محترم قوه‌ی قضاییه در برخورد با اشرار و مجرمین حرفه‌ای می‌تواند سرآغازی برای بررسی اقدامات و توانمندی مراجع قضایی در این رابطه تلقی شود و وضعیت هر استان با رعایت شاخص‌های علمی مورد بررسی قرار گیرد. از جمله موضوعاتی که در این رابطه باید مورد توجه قرار گیرد، نگاه علمی و نقادانه به جرایم ارتكابی در کشور است. استفاده از ظرفیت‌های قانونی کشور در مبارزه با جرایم می‌تواند قابلیت‌ها و توانایی‌های نظام سیاسی و حقوقی جمهوری اسلامی را به نمایش بگذارد؛ همان موضوعی که دشمنان انقلاب از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی در صدد ناتوان جلوه دادن آن‌ها هستند. انتظار می‌رود دانشگاه‌ها و اساتید حقوق با نگاهی جدید و بدون پیش‌داوری و حب و بغض اقدامات و عملکرد قوه‌ی قضاییه را بررسی نمایند و بستر مبارزه با جرایم مهم و سازمان‌یافته را در کشور هموار نمایند.